

Bulgaristan'da Türk Azınlığa Yönelik Unutulmuş Üç Büyük Siyasî Suikast Forgotten Three Great Political Assassinations Towards Turkish Minority in Bulgaria

Bülent YILDIRIM*

Öz

Osmanlı Devleti'nin idaresinden çıktıktan sonra Bulgaristan'da kalan Türk nüfus gerek 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı esnasındaki ayrılma sürecinde gerekse daha sonraki devirlerde çok çeşitli baskı, sindirme ve göç ettirme metotlarıyla karşılaşmışlardır. I. Dünya savaşıdan sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu yılların başlarında nispeten iyi olan Türklerin durumu 1920'lerin sonlarından itibaren özellikle aşırı milliyetçi Bulgar örgütlerinin düşmanca ve saldırgan tutumları nedeniyle bozulmaya başlamıştır. Bu dönemde özellikle Türk azınlığın liderleri hedef alınmış ve çok sayıda suikast gerçekleşmiştir. Ancak bu cinayetlerin büyük bölümü ile ilgili günümüze yeterli ölçüde bilgi ulaşmamıştır. Çalışmamızda incelediğimiz üç suikast hakkında, arşiv malzemesi bulunması ve kısmen de basına yansımış olmaları sebebiyle araştırma yapmak mümkün olmuştur. Ayrıca bu suikastlar Türk nüfusun büyük bir çoğunluk oluşturduğu güney Bulgaristan'da Rodoplar bölgesinde gerçekleştirilmiştir. Nahiye müdürü konumunda bulunan Hasan ve Feyzi Beyler ile dönemin Bulgar parlamentosunda milletvekili olan Hüseyin Galibov cinayetleri döneme ait ulaşabildiğimiz kaynaklar doğrultusunda aydınlatılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Suikast, Bulgaristan'daki Türk Azınlığı, Hasan Efendi, Feyzi Efendi, Hüseyin Galibov, Trakya Komitesi

Abstract

After leaving the administration of the Ottoman Empire, the Turkish population in Bulgaria had encountered a variety of oppression, intimidation and displacement methods during the separation process during the Ottoman Russian War of 1877- 1878 and later on. The situation of Turkey, which was relatively good in the early years of the Republic of Turkey after World War I, began to deteriorate from the late 1920s on account of the hostile aggressive attitudes of the ultra- nationalist Bulgarian organizations. In this period, especially the leaders of the Turkish minority were targeted and numerous assassinations took place. However, when we look at today, about most of these murders have not received enough information. It was possible to conduct research about three assassinations we investigated in our work, because of the presence of archival materials and, in part, their reflection on the press. In addition, these assassinations took place in the Rhodopes region in southern Bulgaria, where the majority of the Turkish population is located. Hasan and Fevzi Beyler, who are in the position of the head of the township, and Hüseyin Galibov a deputy in the Bulgarian parliament of the time, were tried to be illuminated in the direction of the sources of return.

Key Words: Assassination, Turkish Minority in Bulgaria, Hasan Efendi, Feyzi Efendi, Hüseyin Galibov, Thracian Organization

Giriş

Anadolu Türklüğünün bir uzantısı olarak sınırlarımız dışında günümüzde en fazla Müslüman Türk azınlığın yaşadığı ülke olması bakımından Bulgaristan, Türkiye Cumhuriyeti açısından ayrı bir öneme sahiptir. Osmanlı Devleti döneminde de Balkanlarda en fazla Türk nüfusun yaşadığı bölge Bulgaristan olmuştur. Hatta Osmanlı idaresinden çıkmasından kısa bir süre öncesine kadar, 19. yüzyılın başlarında Bulgaristan'daki Müslüman Türk nüfus, Bulgar nüfus bilimci G. Th. Danailov'ın tespitlerine göre de çoğunluğu oluşturmaktaydı (Danailov, 1937,s. 26). Bulgaristan'ın fiilen Türk idaresinden çıktığı 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşının hemen öncesinde ise Türk ve Bulgar nüfus oranları yaklaşık olarak aynıydı¹. 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı'yla birlikte Bulgaristan'da Türk idaresinin sona ermesiyle demografik durum sürekli Türklerin aleyhine gelişmiştir. Berlin Antlaşması (1878) ile Osmanlı Devleti'ne bağlı özerk bir prenslik konumuna getirilen ve Osmanlı bürokrasisinde "Bulgaristan Emareti"

* Yrd. Doç. Dr., Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, yildirim.b77@hotmail.com

¹ 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı öncesi bölgedeki İngiliz ve Fransız diplomatların raporlarına göre Tuna Vilayetindeki nüfus durumu hakkında bkz (Turan, 1998, ss. 88-89).

olarak adlandırılan ülkede Doğu Rumeli Vilayeti ile birleşmeden sonra yayınlanan ilk resmî nüfus sayımlarına göre, 1887'de nüfusun %76.86'sını Ortodokslar, % 21.44'ünü Müslümanlar, % 0.59'unu Katolikler, % 0.04'ünü Protestanlar, % 0.77'sini Yahudiler, % 0.30'unu ise Ermeni ve diğerleri oluşturmaktadır. Toplam nüfus ise 3.154.375'tir (Glavna Direktsiya Na Statistkata, 1911, s. 46). Dolayısıyla savaş öncesi % 45'e yakın olan Türk ve Müslüman oranı 1877-78 Osmanlı Rus Savaşı esnasında uğradıkları katliamlar ve göçler sebebiyle yarı yarıya azalmıştır. Bulgaristan'da kalan Müslüman Türk nüfusu ise başta can ve mal güvenliği olmak üzere eğitim, kültürel ve dinî haklarıyla ilgili birçok sorunla boğuşmak zorunda kalmıştır. Çeşitli dönemlerde kısmî rahatlamalar olduysa da bahsi geçen sorunlar nedeniyle Türkiye'ye göç dönem dönem değişen yoğunluklarla sürekli devam etmiştir.

Balkan savaşları esnasında Müslüman ve Türk nüfusun büyük çoğunluğu oluşturduğu, günümüzde Güney Bulgaristan'da kalan Rodoplar bölgesinin ve Yunanistan sınırları içinde kalan Batı Trakya'nın Bulgar işgaline uğraması bu bölgelerde kitlesel katliamlara ve göçlere neden olmuştur². Balkan savaşlarından kısa bir süre sonra I. Dünya Savaşı sürecinde Bulgaristan ve Osmanlı Devleti'nin İttifak Devletleri safında müttefik olmaları, bu savaştan her iki devletin de yenik olarak çıkmaları, I. Dünya Savaşı sonrası Türkiye'de Milli Mücadele sürecinde de iki ülkenin nispeten dayanışma içinde olması Bulgaristan'daki Türk azınlığı için kısmen olumlu bir atmosfer yaratmıştır. Bulgaristan'da I. Dünya Savaşı sonrası iktidara gelen ve 1923 yılına kadar hükümette kalan Aleksandr Stamboliyski başbakanlığındaki Çiftçi Partisi iktidarında Bulgaristan'daki Müslüman Türk azınlığa baskılar biraz azalmıştır (Şimşir, 2012, s. 65). Ancak bu dönemde de Türklerin dinî kurumlarıyla ilgili aleyhte düzenlemeler olmuştur³.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra 18 Ekim 1925 tarihinde imzalanan Türk-Bulgar Dostluk Antlaşması ve İkamet Sözleşmesi Bulgaristan'daki Müslüman Türk azınlığın hakları ve Türkiye'ye göçleri ile alakalı ilk anlaşmadır. Türkiye ve Bulgaristan arasında yapılan İkamet Sözleşmesi'nin ikinci maddesi Bulgaristan'daki Türklerin Türkiye'ye göçü ve bu göçle ilişkili olarak taşınır ve taşınmaz mallarının durumu ile ilgilidir. Bu maddeye göre:

Taraflar Bulgaristan Türklerinin ve Türkiye Bulgarlarının isteğe bağlı göçlerine hiçbir engel çıkarılmamasını kabul ederler. Göçmenler yanlarında taşınır mallarını ve hayvanlarını götürmek ve taşınmaz mallarını serbestçe tasfiye etme hakkına sahip olacaklardır. Taşınmaz mallarını kesin gidişlerinden önce tasfiye etmemiş olanlar göç gününden başlamak üzere iki yıllık bir süre içinde bu tasfiyeyi yapmak zorundadırlar. Malların tasfiyesinden elde edilen paraları ilgililerin dışarı çıkarma biçimi konusunda iki hükümet arasında bir anlaşma yapılacaktır (Soysal, 1983, ss. 260-263).

Bulgaristan'ın Türk idaresinden çıkışından sonra Türk-Bulgar İkamet Sözleşmesi ile Bulgaristan'da yaşayan Türklerin anavatanına göçleri ilk defa bir düzene bağlanmıştır. Atatürk'ün hayatta olduğu dönemde bu anlaşma sağlıklı bir biçimde uygulanmış, Türkiye'ye 1930'lu yıllarda Bulgaristan'dan her yıl ortalama 17 bin göçmen gelmiştir (Şimşir, 2012, s. 229). 1925 tarihli İkamet Sözleşmesi'nin hükümleri 1944 yılında Bulgaristan'daki rejim değişikliği sebebiyle askıya alınmış ve bu tarihten itibaren Bulgar makamları sağlıklı bir göç anlayışını terk etmişlerdir (Kâmil, 1989, s. 28).

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında daha iyi olan ilişkilerde bir müddet sonra çeşitli sorunlar ortaya çıkmaya başlamıştır (Değerli, 2006; Bıçaklı, 2016). Bu sorunlardan birisi de

² Balkan Savaşları sırasında katliam, göç ve bulaşıcı hastalıklar yüzünden 500 binden fazla Müslüman Türk hayatını kaybetmiştir. Balkan savaşlarında Müslüman Türk halkına yapılan zulüm, katliam ve zorunlu göçte tabi tutma olayları ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. (Halaçoğlu, 1995; McCarthy, 1998).

³ Aslında yapılan bazı düzenlemelerle Müslümanların dinî hakları zarar görmüştür. 1919 yılında yürürlüğe giren "Bulgaristan Müslümanları Müessesat-ı Diniyye İdare ve Teşkilatı Nizamnamesi'nde kulağa hoş gelen ifadeler kullanılmasına karşın Bulgaristan Dışişleri ve Mezhepler Bakanlığı denetimi ele geçirmiş oldu. Nizamnamede Başmüftünün, atanmış müftüler tarafından seçileceği öngörüldüğünden seçim gerçek manada işlevini yitirmiştir (Bayraktarova, 2009, ss. 163-165).

Bulgaristan'daki Türk azınlığın maruz kaldığı baskılar ve saldırılardır. Bu baskı ve saldırılar doğrudan doğruya devlet eliyle olmasa da Bulgaristan'da özellikle Türklere karşı faaliyet gösteren bazı örgütler tarafından gerçekleştirilmekteydi. Bunlar arasında, Rodna Zaşıtita (Müdafı Vatan Cemiyeti), Dobruca Komitası ve Trakya Komitası⁴ Türklere karşı baskı ve saldırılarıyla ön plana çıkan örgütlerdir. Rodna Zaşıtita, aşırı milliyetçi ve faşist eğilimli bir yapıda olup başta Türkler olmak üzere Bulgaristan'daki bütün azınlıklara karşı faaliyet gösteren örgütlerin başında gelmekteydi. Örgütün idarecileri emekli generaller gibi genellikle asker kökenli kişilerdir (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), 030-0-010-000-000-243-646-19 lef 13.). Romanya tarafından ilhak edilen Dobruca'nın geri alınması ve orada yaşayan Bulgarların göç etmesini engellemek için çalışan Dobruca teşkilatı özellikle Deliorman ve kuzey Bulgaristan'daki Türklere baskılarıyla dikkat çekmektedir (B.C.A., 030-0-010-000-000-243-646-19 lef 12.).

Güney Bulgaristan'da Türklerin çoğunluğu oluşturduğu Rodoplar bölgesinde faaliyet gösteren ve çalışmamızda işlenen suikastların da faili olarak görülen Trakya Komitası Türklere karşı en çok can yakan örgütlerin başında gelir. Görünüşte Batı ve Doğu Trakya'dan göç eden Bulgar muhacirlere sosyal yardım amaçlı 1918 yılının sonlarında kurulan Trakya Komitesi gerçekte Trakya coğrafi bölgesini⁵ Türk ve Yunan idarelerinden kopararak Bulgaristan'a ilhak için çalışmıştır (B.C.A., 030-0-010-000-000-243-646-19 lef 9.).

Bulgaristan'da Türklere yönelik baskı ve sindirme metotlarından bir tanesi de Türk azınlığın ileri gelenleri ve aydınlarına yönelik suikastlardır. Her dönemde bu metoda başvurulduğu görülmektedir. Bu yöntemle Türk azınlığı infiale kapılmakta, can ve mal güvenliklerinin olmadığını görerek Türkiye'ye göç etmekten başka çare olmadığına inandırılmaktaydılar. Özellikle Türk nüfusun yoğunluğunun azaltılmak istendiği bölgelerde bu yönteme başvurulduğu görülmektedir. Ayrıca bu durum Türk azınlığın kendilerine önderlik edebilecek aydın ve tahsilli kişilerden mahrum kalmasına ve geride kalanların asimilasyon politikalarına karşı daha savunmasız hale gelmelerine sebep olmaktadır.

Türklere karşı saldırıların yoğunlaştığı 1930'lu yıllarda⁶ çok sayıdaki suikasttan üç tanesi saldırıya uğrayanların konumları ve özellikleri itibariyle dikkat çekicidir. Ne Türk ne de Bulgar literatüründe yer almayan adeta unutulmuş cinayetler Kırcaali Koşukavak kazası "Geran Ada"⁷ nahiyesi müdürü Hacı Hüseyin oğlu Feyzi Efendi, Kırcaali kazasının Cebiroğulları⁸ nahiyesi müdürü Hasan Efendi ve dönemin Bulgar Parlamentosunda bulunan Türk Mebus Hacı Galip Oğlu Hüseyin Efendi'ye karşı düzenlenmiştir. Bu cinayetlerin tamamı Türklerin Bulgarlara göre büyük bir çoğunluk oluşturduğu Kırcaali Rodoplar bölgesinde gerçekleştirilmiştir.

Cebiroğulları Nahiyesi Müdürü Hasan Efendi Cinayeti

Araştırmamıza konu olan ilk cinayet 25 Ocak 1930 tarihinde Kırcaali Kazası Cebiroğulları Nahiyesi Müdürü Hasan Efendi'ye karşı işlenmiştir. Hasan Efendi 25 Ocak 1930 Cumartesi günü öğleden sonra Kırcaali Mestanlı yolu üzerinde üç meçhul Bulgar tarafından katledilmiştir. Olayın duyulması ile galeyana gelen Türk halkı katillerin bir an önce yakalanarak

⁴ Trakya Komitası hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. (Çanlı, 2011. ss. 277-292).

⁵ Trakya olarak adlandırılan coğrafi bölge günümüzde, Türkiye Trakya'sı, Bulgaristan Trakya'sı ve Yunanistan Trakya'sı olmak üzere üç farklı siyasi üniteye ayrılmıştır. Türkiye Trakya'sına Doğu Trakya, Bulgaristan Trakya'sı ve Yunanistan Trakya'sına Batı Trakya adı verilir. Bulgaristan'ın Filibe, Hasköy, Kırcaali şehirleri ve doğuda Burgaz'a kadar uzanan toprakları coğrafi olarak Trakya bölgesi içine girer. (Özey, 2002, s. 229).

⁶ Bu dönemde çeşitli saldırı ve baskıların yanında Keserova katliamı ve Razgrad olayları gibi çok üzücü olaylar da yaşanmıştır. Bu hadiselerle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. (Deliorman, 1955; Uzun, 2009; Bolat, 2013).

⁷ Günümüzde Kırcaali ili Krumovgrad (Koşukavak) ilçesine bağlı olup 1934'te köyün adı Bulgarca Potoçnitsa olarak değiştirilmiştir.

⁸ Günümüzdeki adı Gledka olup Bulgaristan'ın Kırcaali şehri il merkezinde bulunan bir mahalledir.

şiddetle cezalandırılması hususunu Kırcaali Mutasarrıflığından ısrarlı bir şekilde talep etmişlerdir. Mutasarrıf meseleyi dikkate alarak gereğinin yapılacağını vaat etmiştir. Ayrıca katillerin Trakya komitesine mensup kişiler olduğu ve bu işe kalkışanların henüz yakalanmadıkları da gelen bilgiler arasındaydı (B.C.A., 030-0-010-000-000-240-618-4 lef 2.).

Cinayet Kırcaali ve çevresinde büyük bir korkuya sebep olmuş, yöredeki Türklerin önemli bir bölümü malını mülkünü satarak Türkiye'ye göç etmek üzere harekete geçmiştir. Hadisenin Türk halkı üzerinde yarattığı tesiri anlayan Bulgar Hükümeti harekete geçerek bazı Bulgarları gözaltına almış, katillerin isim ve hüviyetlerinin tespit edildiği, tutuklandıkları Kırcaali Emniyet Müdürlüğü tarafından beyan edilmiştir. Ancak yapılan bu açıklamalar ve alınan tedbirler halkı teskin etmemiştir. Çünkü daha önceki olaylarda olduğu gibi Trakya Komitasının nüfuz ve tesiri ile bir takım yalancı şahitlerin bulunup katillerin kurtarılacağı düşünülmekteydi. Halk arasında cinayetin adı geçen komitaya mensup kişiler tarafından işlendiğine dair kesin belirtiler ve kanaat da mevcuttu. Trakya Komitasının kararıyla ara sıra köy ve kasabalarda mevki ve nüfuz sahibi Türklere karşı gerçekleştirilen suikastlar Türk halkına korku salmakta, ayrıca katillerin yakalanıp cezalandırılmaması da halkın hükümete olan güvenini sarsmakta ve son çare olarak da Türkiye'ye bir an önce göç etme düşüncesine sebep olmaktadır. Gelen bilgilerden Trakya Komitasının Türklere karşı suikastlar icra etmek için gizli bir teşkilat oluşturduğu da anlaşılmaktaydı. Bu suretle, kasaba ve köylerde Türklerin ileri gelenleri katledilerek halk korku ve paniğe kapılacak, mal ve mülklerini terk ederek göç edeceklerdi. Böylece Türklerin mallarına bedelsiz bir şekilde sahip olunacaktı. Kırcaali ve çevresindeki Türklerin katli ve tehdit suretiyle kaçırılıp bunların emlak ve arazilerine bedelsiz bir şekilde sahip olmak örgütün ana hedeflerindendi (B.C.A., 030-0-010-000-000-240-618-4 lef 7.).

Hasan Efendi suikastı Mestanlı bölgesinin resmî yayın organı olan "Mestanlı Bölge Gazetesi"nde de yer bulmuştur. Gazetede habere göre 25 Ocak 1930 cumartesi günü öğleden sonra saat 3'te Cebiroğulları Muhtarı Hasan Hacı Mehmetoğlu Kırcaali'den köyüne doğru at ile yola çıkmış, Arda Nehri'ni geçtikten 100 metre sonra iki bilinmeyen şahıs tarafından kendisine yedi el ateş edilmiş ve bu kurşunlardan bir tanesi Hasan Efendi'nin bedenine isabet etmiştir. Ağır yaralanan Hasan Efendi o dönemdeki askerî hastaneye getirilerek gece yarısı ameliyata alınmış ancak tüm çabalara rağmen kurtarılamayarak sabah saatlerinde hayatını kaybetmiştir. Gazetede ayrıca muhtarın cenazesine çok sayıda Türk'ün katıldığı ve cenazede yapılan konuşmalarda polisin cinayeti işleyenleri bir an önce açığa çıkararak olayı aydınlatmasının talep edildiği bildirilmektedir. Olay Mestanlı'da ikamet eden Türkler ve Bulgarlar üzerinde derin tesir yaratmıştır. Mestanlı, Eğridere, Kırcaali bölgelerinden Türklerin temsilcileri ve ileri gelenleri bölge valisini ziyaret etmişler, vali kendilerine cinayetin aydınlatılacağı yönünde söz vermiştir. Gazetenin verdiği bilgilere göre hemen ertesi gün cinayete ilgili birkaç kişi gözaltına alınmış, polis yetkilileri de en kısa sürede cinayeti işleyenleri ve arkasındaki güçleri ortaya çıkaracaklarını beyan etmiştir. Ayrıca gazetede cinayetin bir an önce aydınlatılması gerektiği, çünkü olayın barbar ve haince bir cinayet olduğu vurgulanmıştır (Mastanliyski Okrijen Vestnik, 1930, s. 8). Mestanlı bölgesinin resmî yayın organı olan bu gazetede yer alan bilgiler Türk konsolosluk ve elçilik makamlarının verdiği bilgilerle de örtüşmektedir.

Bölgedeki Türk azınlığın çıkardığı gazetelerden biri olan Rodop Gazetesinde⁹ de olay derin bir teessürle karşılanmıştır. Aynı zamanda gazetenin sahibi olan Takanoğlu Mehmet Lütfü Bey'in yazısı buradaki Türklerin hissiyatını ve Bulgar Devleti'ne karşı nasıl bir vatandaşlık duygusu içerisinde olduklarını göstermesi bakımından dikkate şayandır. Mehmet

⁹ Rodop Gazetesi 1929-1934 yılları arasında Bulgaristan'da yayınlanan Türkçe gazetelerdendir. Ayrıntılı bilgi için bkz. (Deliorman A., 2010).

Lütfü Bey gazetede ki 2 Şubat 1930 tarihli yazısında cinayetin nasıl gerçekleştiğini ve Hasan Efendi'nin vefatını anlattıktan sonra Hasan ne için öldürülmüştü? Hasan'ın şahsi düşmanları var mıydı? Sorularına cevap aramıştır. Mehmet Lütfü Bey'e göre Hasan'ın tek kabahati aşırı derecede kanuna riayetkârlığı ve idaresi altındaki bölgede Türk ve Bulgar bütün vatandaşlara eşit muamele yapmasıdır. Daha önceden tamamen Türklerden oluşan Cebiroğulları nahiyesine sonradan yerleştirilen Trakya Bulgarlarının Türk halkını sindirmek için yaptığı türlü türlü eza ve işkencelere karşı "Çorbacılar patagonyada yaşamıyoruz meşruti bir hükümetin siyaseti altında bulunuyoruz, benim idarem altında hiçbir zümrenin kanun aşırı hareketine meydan veremem" diyerek haksızlıklara meydan okuması ve kanunları çiğneyenleri adalete teslim etmek için ilgili makamlara ihbar etmesi Hasan Bey'in Trakya Komitasının düşmanlığını kazanmasına sebep olmuştur. Bu nedenle de Mehmet Lütfü, Hasan Bey'in katlinin tamamen siyasî olduğunu ve her namuslu Türk'ü düşündürecek, her namuskârane hareket edenlerin akıbetlerini hatırlatacak nefret uyandıran bir zulüm olayı olduğunu da ifade etmiştir. Hasan'ın hiçbir şahsi düşmanı olmadığını ve olamayacağını, asil ve civanmert bir adam olduğunu, haksızlıklara boyun eğmeyen, adaleti seven, zulme karşı arslan gibi kükreyen, namuslu, emsalsiz bir Türk genci olduğunu belirttiikten sonra herhangi namuslu bir vatandaşın, hakiki bir vatanseverin Bulgaristan'ın menfaatlerini düşünen namuslu bir elin ona kurşun sıkamayacağını, zaten bölge mutasarrıfı muhterem Gospedin Çapkinov ve kasabada yaşayan hakikî Bulgar münevverleri ve vatanseverlerinin bu hadiseden Türkler kadar elem ve üzüntü duyduklarını da ifade etmiştir¹⁰. Bu bilgilerden Bulgar halkının önemli bir kesiminin de Trakya komitacılarının eylemlerinden memnun olmadıklarını anlamaktayız.

Mehmet Lütfü Bey yazısında Türkleri de sakin olmaya eski zamanlardan kalan kin ve intikam duygularından uzak durmaya davet etmiştir. Aşağıdaki ifadeleri Hem Türklerin hem de Bulgarların menfaatlerini nasıl korumaya çalıştığının çok açık bir göstergesidir:

Her vatandaş iyi bilmelidir ki Bulgar vatanının ellerine ve ayaklarına vurulan 'tâmirat zinciri' arasında birde ekalliyetler hukukû vardır. Fakat biz namuslu Türkler hiçbir vakit düşmanlarımız tarafından biz ekalliyetlere verilen hakka dayanarak bir talepte bulunmuyoruz ve bulunmayacağız; çünkü devletimizin kânûnları bize lazım gelen hakk-ı hayatı bahşetmiştir. Âyârın lütfuna hiç ihtiyacımız yoktur. Şu kadar var ki bizim bu hakiki vatanperverliğimize karşıda vatandaşlarımızdan iyi ve dürüst mukabele görmek, beklemek elbette hakkımızdır. Elhasıl Hasan Efendi'nin hâdise-i katli alelade bir cinayet değil, siyasî bir cinayettir. Gazetemizin 19. sayısında evvelce Hasan'a karşı yapıldığını yazdığımız gayri muvaffak mükerrer suikastları kari'lerimize hatırlatmakla beraber tekrar edelim ki Türk efkâr-ı umûmiyesi bundan çok müteallimdir. Mamâfîğ hükümet-i hâziranın biz Türkler hakkında takîp eylediği politika ile de taban tabana zıt olduğu kanâatindedir. Binaenaleyh gerek zâbitamızın ve gerek adliyemizin bu elim hâdise etrafında azami faaliyet ve takîbâtta bulunacağına emin olmak isteriz. Hâdisenin en ince noktalarına varıncaya kadar yapılacak takîbât ve bil netice verilecek cezâdır ki devlet ve kânûn mefhûmlarını herkese anlatacaktır. Biz şimdilik kemâl-i vakâr ve sükûn ile hükümetimizin icrââtına intizar edeceğiz. (Lütfü, 1930, s. 1).

Mehmet Lütfü Bey Bulgaristan'a I. Dünya Savaşı sonucunda Neuilly Antlaşması ile dayatılan azınlıklarla ilgili hükümleri (Şimşir, 2012, ss. 488-490) bile talep etmediklerini hatta Bulgaristan'ın düşmanlarından da "düşmanlarımız" diye bahsederek onların zorlamasıyla hiçbir talepte bulunmadıklarını ve bulunmayacaklarını, Bulgar Devleti'nin kanunlarının kendilerine lazım gelen hakları verdiğini belirtmiştir. Ancak Türk azınlığın da Bulgar Devleti'nin menfaatlerini kollayan bu tutumuna karşı Bulgar vatandaşlardan iyi ve dürüst bir muamele ve karşılık beklemelerinin hakları olduğunu vurgulamıştır. Türk azınlığa yönelik bu saldırıların Bulgar hükümetinin politikalarına da ters olduğunu, suçluların yakalanıp adil bir ceza verilmesinin, bir daha böyle saldırıların yapılmasını engelleyeceğini, Türk azınlığı olarak olgun ve ağırbaşlı bir şekilde hükümetin icraatını gözlemleyeceklerini bildirmiştir. Ancak Türk

¹⁰ B.C.A., 030-0-010-000-000-240-618-4 lef 3'ten naklen: (Lütfü, 1930, s. 1).

azınlığın gayet medenî, ağırbaşlı, tutum ve davranışlarına rağmen sağlıklı bir soruşturma ve kovuşturma yapılmadığı anlaşılmaktadır.

Hasan Efendi cinayeti Türkiye’de de Edirne Milli gazetesinde “Bulgaristan Türklerinin Feryadı” “Mektepleri Kapatılıyor – Türkler Hayatlarından da Emin Değil – Nazarı Dikkati Celbederiz” başlığı altında yer bulmuştur. Edirne’nin coğrafi olarak bölgeye yakınlığı ve cinayetin işlendiği bölgenin Balkan Savaşlarına kadar Edirne Vilayeti’ne bağlı kaza sınırları içinde olması (Kayıcı, 2013), bölgeden gelen haberlerin Edirne’ye daha kolay ulaşmasına sebep olmaktadır. Gazetede yazıda cinayet hakkında bilgi verildikten sonra Hasan Efendi ve bölge hakkında önemli bilgiler verilmiştir. Milli Kongre’de¹¹ Cebiroğulları nahiyesi temsilcisi olan Hasan Efendi “32 yaşlarında, yakışıklı, güçlü kuvvetli, kanuna riayetkârlığı ile tanınmış ateşli bir Türk genci idi”. İdarecisi olduğu Cebiroğulları nahiyesi dört beş sene öncesine kadar tamamen Türklerin meskûn olduğu bir yerleşim yeri iken daha sonra bölgeye Trakyalı Bulgar muhacirler yerleştirilmiş ve epeyce Türk’te Türkiye’ye göç etmişti. Buraya yerleştirilen muhacirler Türk halkını kaçırtmak için türlü işkenceler yapmakta iseler de çok milliyetperver ve cesur olan Hasan Efendi ne pahasına olursa olsun kanun kuvvetiyle fenalıkların önüne durmaktaydı. Hasan Efendi kanunperestliği yüzünden birkaç defa suikasta uğramışsa da kendisine bir zarar gelmemişti. Hatta cinayetten üç ay evvel gündüz vakti Mestanlı şosesi üzerine kendisine kurulan bir pusuya uğramış fakat o sırada başka yolcuların yetişmesi üzerine suikastçılar bir şey yapmağa muvaffak olamamışlardı. Hasan Efendi şimdiye kadar Trakya Komitacıları tarafından aleyhinde yapılan faaliyetleri vaktiyle mutasarrıflığa ve emniyete de bildirmişti. Bu nedenlerden ötürü Hasan Efendinin şehadeti tam manasıyla siyasî bir olaydı. Gazetede yazıya göre Hasan Efendi yakınlarda yapılacak seçimleri büyük bir farkla kazanarak tekrar nahiye müdürü olacağı bilindiği için ortadan kaldırılmıştı. Habere göre bu kahraman şehidin cenaze alayı da emsalsiz olmuş, Kırcaali’nin hassas halkı yedisinden yetmişine kadar bu muazzez şehidi ellerinin üstünde mezarına kadar taşımışlardı. Hasan Efendi’den geriye biri altı yaşında diğeri üç yaşında iki çocuk ile genç bir eş kalmıştı. Bu hadise bütün Mestanlı Müslümanlarının neşesini kaçırmıştı. Ayrıca namuslu insanların hayatları gayri kanuni teşekküllerin ellerinde taşıdıkları tabancaların tetiğine her an maruz kaldıkça ve bu gayri kanuni teşekküller ulu orta rahatça adam öldürdükçe Rodop Türkleri için Bulgaristan’da yaşamanın imkânı olmadığı da yazının sonunda vurgulanmıştır (Edirne Milli Gazete, 1930, s. 2). Hasan Efendi cinayetinde gerek Türk konsolosluk raporlarında gerekse basında aynı endişelerin hâkim olduğu ve olayla ilgili benzer yorumların yapıldığı görülmektedir.

Geran Ada Nahiyesi Müdürü Hacı Hüseyin Oğlu Feyzi Efendi Cinayeti

Hariciye Vekâleti 2. Daire Umum Müdürlüğü I. Şube tarafından Başbakanlığa gönderilen 23.05.1933 tarih ve 426/338 sayılı yazıda (B.C.A., 030-0-010-000-000-241-628-17 lef 1.). Bulgaristan’da Türk azınlığa mensup önemli bir kişinin uğradığı suikast rapor edilmiştir. Sofya Büyükelçiliği’nden gelen 04.05.1933 tarihli bir tahrirata göre Kırcaali’nin Koşukavak kazası “Geran Ada” nahiyesi müdürü Hacı Hüseyin oğlu Feyzi Efendi bilinmeyen üç dört kişi tarafından nahiye merkezine yarım saat mesafede, at üstünde tabanca ile öldürülmüştür. Mahallinden gelen bilgilere göre maktulün cesedi başı kesik olarak bulunmuştur. Sofya Elçiliği, ahalisi tamamen Türklerden oluşan bu bölgede yerli ahali üzerinde yapılan cinayetlerin bu vaka ile ikiye çıktığını da belirtmektedir. Yine bu olayla ilgili yapılacak tahkikatın da daha öncekiler gibi neticesiz kalacağı ve işin örtbas edileceği, hatta Bulgaristan’da Türk nüfusun çok yoğun olduğu bu bölgede Türkler aleyhine işlenen suçların cezasız kalmasının bir gelenek haline geldiği ifade edilmiştir. Elçilik tarafından verilen bu bilgilerden Bulgaristan yönetiminin Türklere karşı saldırı olaylarını ciddi şekilde ele almadığı, adli soruşturmaların bilerek sağlıklı

¹¹ Milli Kongre Bulgaristan Türk Azınlığının 31 Ekim-3 Kasım 1929 tarihlerinde Sofya’da gerçekleştirdiği ve Bulgaristan’ın her yöresinden temsilcilerin katıldığı ilk kongredir. Kongre ve burada alınan kararlar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. (Şimşir, 2012, ss. 120-142).

bir biçimde yürütülmediği, olayların üstünün kapatıldığı anlaşılmaktadır. Dönemin Bulgar yetkililerinin bazı siyasî amaçlar için bu olaylara bilerek göz yumdukları da çıkarılabilecek değerlendirmeler arasındadır.

Cinayetle alakalı olarak Koşukavak kazası Türklerinden bir kişinin Türkiye'nin Filibe Konsolosluğu'na gönderdiği mektup olayla ilgili verdiği malumat ve bölgede yaşayan Türklerin hissiyatını yansıtmaları bakımından oldukça dikkat çekicidir (B.C.A., 030-0-010-000-000-241-628-17 lef 3.):

Sancağımızda yeni ve herkesleri acılara boğan bir vaka olmuştur. Koşukavak kazasının Geran Ada nahiyesi Müdürü Hacı Hüseyin oğlu Feyzi Efendi köyüne giderken üç dört bilinmeyen kimse tarafından öldürülmüştür. Ölü katıra bağlanarak salıverilmiştir. Bu suretle Feyzi Efendi'nin vücudu perişan edilmiştir. Öldürenlerin Trakyalılar olduğundan katiyen şüphe yoktur. Feyzi Efendi ise gayet mert tabiatlı ve müdürü bulunduğu nahiye halkınca çok sevilen bir adamdır. Kendisinin öldürülmesi ile bütün sancak halkı pek fazla korkuya düşmüştür. Herkesin konuştuğu artık buralarda yaşayamayacağız sözleridir. Kasaba içerisinde de geceleri bazı kimselerin önüne çıkılmakta kendilerine hakaret yapılmaktadır. Bir kaç gece evvel Hafız Emin adındaki ihtiyarın önüne çıkararak sakallarını çekmişlerdir. Selâm ve saygılar...

Görüldüğü gibi mektupta cinayetin nasıl pusu kurulmak suretiyle işlendiği ve cinayetten sonra da cesede dahi işkence yapıldığı anlatılmaktadır. Suikast yapılan kişinin konumu ve cinayetten sonra da acımasızca cesede iğrenç metotlarla zarar verilmesi, cinayeti gerçekleştirenlerin amacının sadece Feyzi Efendi'yi öldürmek değil, bölgede yaşayan Türklerle büyük bir korku ve panik havası vermek olduğu anlaşılmaktadır. Feyzi Efendi'nin bölge halkınca sevilen mert ve maddi durumu güçlü bir kişi olması hedef seçilmesinde etkili olmuş gibi görünmektedir. Onun gibi bir kişiye yapılan cinayet ve işkencenin bölgedeki Türkleri yıldırarak Türkiye'ye göç etmelerini sağlamak için oldukça etkili olacağı düşünülmüş olmalıdır.

Filibe Konsolosluğu'ndan gelen 25.4.1933 tarihli tahriratta da konsolosluğa gelen bu mektuba dayanılarak Feyzi Efendi'nin gayet mert tabiatlı ve müdürü bulunduğu nahiye halkınca çok sevilen bir adam olduğu belirtildikten sonra yöredeki Türklerin bu olay ile nasıl bir hissiyata kapıldığı bildirilmiştir. Feyzi Efendi'nin öldürülmesi ile bütün sancak halkının büyük bir korkuya düştüğü ve herkesin dilinde "artık buralarda yaşamayacağız" sözlerinin duyulduğu zikredilmektedir. Ayrıca kasaba içerisinde de geceleri bazı kimselerin önüne çıkılarak kendilerine hakaret edildiği, bir kaç gece evvel Hafız Emin adındaki bir ihtiyarın yolu kesilerek sakallarının çekildiği nakledilmiştir (B.C.A., 030-0-010-000-000-241-628-17 lef 2.). Verilen bu bilgilerden Filibe Konsolosluğu'nun bölgede Türklerle ilgili gelişmeleri yakından takip ettiği, yöredeki Türk azınlık ile irtibat halinde olduğu da anlaşılmaktadır.

Feyzi Efendi cinayeti de Hasan Efendi cinayetinde olduğu gibi Türkiye'de Edirne yerel basınında Edirne Postası gazetesinde "Son Telgraflar" bölümünde verilen haberler arasında yer almıştır. Haber gazetede "Bulgaristan'da Bir Hadise Daha! Bir Türk Baskına Uğratılarak Öldürüldü" başlığı altında verilmiştir. Bu haberde yer alan bilgilere göre Ada nahiyesi müdürü Feyzi Ağa birkaç gün evvel bir iş için kaza merkezine davet edilmiş, Feyzi Ağa nahiyeden ayrılıp yarım saat kadar yol aldıktan sonra Babalar köyü deresinde farklı noktalardan silahla açılan ateş sonucu dört beş yerinden yaralanarak hayata veda etmiştir. Gazete yer alan bilgiye göre bir önceki nahiye müdürü Apti Ağa da benzer şekilde şehit edilmiştir (Edirne Postası, 1933, s. 1).

Geran Ada köyünün hemen karşısında yer alan günümüzde Hasköy'e (Haskova) bağlı olan Hocaköy'de 1936 tarihinde dünyaya gelen Durhan Hatipoğlu kendisiyle yaptığımız görüşmede bizzat babasından ve dedesinden dinlediği olayları anlattı. Ada köyün o dönemde beş yüz, altı yüz hanelik büyük bir Türk köyü olduğunu belirten Durhan Bey, Feyzi Bey'den önceki nahiye müdürü Apti Ağa'nın da Koşukavak'tan dönerken Babalar deresinin üzerindeki köprüde öldürüldüğünü aile büyüklerinden dinlediğini ifade etti. Durhan Bey başka bir

hadisede de, Arda boyu Türk köylerinden biri olan Alemdar köyünde, Arda nehri kıyısında binlerce dönüm arazisi bulunan ve zengin bir kişi olan dedesinin asker arkadaşı Sadullah Ağa'yı Trakya çetecilerinin boynuna kızgın sacayağı geçirerek tehdit ettiklerini, bunun üzerine Sadullah Ağanın bir gecede her şeyini geride bırakıp ailesini faytonla Edirne'ye kaçırıldığını ve halen bu kişinin torunlarının Edirne İpsala'da yaşadığını açıkladı. Yine anlattığı olaylardan bir tanesi de dayısının köyü ile ilgilidir. Arda boyu köylerinden, tamamı Türklerden oluşan seksen hanelik Nebî köy (Tursko Pole) 1935 yılında her gece Trakya çetelerinin baskınlarına uğramakta ve bütün köy göçe zorlanmaktadır. Can ve mal güvenliğinin kalmadığını gören köyün tamamı 1936 tarihinde Türkiye'ye göç etmiş ve Durhan Bey'in dayısı da Keşan'ın Doğanca köyüne yerleşmiştir. Durhan Bey'in anlattığı bu olaylar da o tarihlerde bölgede yaşanan gelişmeleri ve Trakya komitacılarının amaçlarını doğrular niteliktedir (Durhan HATİPOĞLU ile yapılan mülakat, dijital ses kaydı 17 Mart 2017¹²).

Feyzi Efendi cinayeti de Hasan Efendi cinayetinde olduğu gibi aydınlatılamamıştır. Gerçek suçlular yakalanıp sağlıklı bir soruşturma ve kovuşturma yapılamamış, olay adeta örtbas edilmiştir.

Türk Mebus Hacı Galip Oğlu Hüseyin Efendi Cinayeti

Bulgar parlamentosunda milletvekili olması dolayısıyla işlenen cinayetler içerisinde en çok yankı uyandıranı Hüseyin Galibov'un katlidir. Ayrıca bu suikast, Bulgar hükümetlerinin Trakya Komitasının diğer cinayetlerine doğru dürüst soruşturma ve kovuşturma yapmaması sonucu örgütün nelere cüret edebileceğinin de somut bir göstergesi olmuştur.

Sobranya olarak adlandırılan Bulgar Parlamentosu'nun o dönemdeki üç Türk milletvekilinden biri olan Koşukavak mebusu Hacı Galip oğlu Hüseyin Efendi Demokratiçeski Sgovor (Demokratlar Birliği) zamanında milletvekili seçilmiş ve daha sonra Çiftçi Partisi'ne girmişti. Hüseyin Galibov 21 Temmuz 1933 Cuma günü kendi köyü olan Horozlar köyünden Kırcaali'ye giderken kasabaya bir buçuk saat mesafede Sürmenler istasyonuna yakın bir yerde kurşunla öldürülmüştür. Hacı Galip oğlu Hüseyin Efendi'ye bir aydır mebusluktan çekilmezse öldürüleceğini bildiren tehdit mektuplarının gönderilmekte olduğu da dönemin gazetelerinde yer almıştır. Cinayet üzerine Bulgar Hükümeti'nin, Trakya komitacılarından yedi kişiyi o bölgeden uzaklaştırdığı ancak katilleri yakalamak ve cezalandırmak için ciddi bir çaba sarf etmediği anlaşılmaktaydı. Sofya Elçiliğinden gönderilen tahrirata göre bu cinayetten kısa bir süre önce gerçekleştirilen Feyzi Efendi'nin katlinde olduğu gibi, bu vakada da katiller Türkler arasında aranmak suretiyle gösteriş yapılmaktadır. Elçiliğin bildirdiğine göre Türklere karşı işlenen son üç cinayetten hiç birinin faili bulunamamıştır. Olaylardan duyulan endişe ve çaresizlik Sofya Elçiliğinden gelen yazıda şu ifadelerle yer bulmuştur:

Artık mebuslarına hayat hakkını temin edemeyen hükümet ataleti ve aczi karşısında buradaki ırkdaşların can emniyeti noktasından fazla bir şey yapmak kabil değilse cenûbî Bulgaristan Türklerinin hicretlerinin kabul edilmesini ehemmiyetle arzu teklif eylerim Efendim. (B.C.A., 030-0-010-000-000-241-630-25 lef 1-2.).

Bütün girişimlere rağmen Bulgaristan'daki Türk azınlığın can ve mal güvenliklerinin sağlanamadığını gören Sofya Elçiliği, Bulgar Hükümeti'nin de kayıtsızlığı ve yetersizliği sebebiyle Türklerin can güvenliklerinin sağlanması da mümkün değilse Kırcaali ve çevresinde büyük çoğunluğu oluşturan Türklerin Türkiye'ye göçlerinin kabul edilmesini Ankara'ya tavsiye etmektedir. Kendi milletvekillerinin bile can güvenliğini sağlayamayan Bulgar Hükümeti'ne güvenin de ciddi şekilde sarsıldığı anlaşılmaktadır. Türklere karşı işlenen

¹² Durhan Hatipoğlu ile mülakat yapmamı sağlayan sahanın en önemli uzmanlarından kıymetli dostum Yrd. Doç. Dr. Mümin İSOV'a en kalbî teşekkürlerimi bir borç bilirim.

cinayetlerde samimiyetsiz bir şekilde soruşturma ve kovuşturma yapıldığı bu cinayette de bir kez daha anlaşılmaktadır.

Kırcaali ile Ortaarda yolu üzerinde gerçekleştirilen suikasttan sonra olay yerine savcı, sorgu hâkimi, Türk milletvekillerinden Kara Ali, encümen reisi Şükrü Mehmet ve çok sayıda Türk genci gitmiştir. Kadın ve erkeklerden oluşan beş yüz kişilik bir kalabalık merhumun naaşı üzerine kapanarak ağlamıştır (Deliorman N., 1955, s. 14).

Milletvekili olması sebebiyle Hüseyin Galibov cinayeti Bulgar ulusal basınında da yer bulmuştur. Vreme Gazetesi¹³'nin 24 Temmuz 1933 tarihli sayısında "Lekeyi Temizleyin" başlığı altında verilen suikast haberi dikkat çekicidir. Yazıda seçmenleri tarafından sevilen sayılan Çiftçi Partisi milletvekili Galibov'un güpegündüz başından vurularak öldürüldüğü belirtilmiş; gazete, seçmenlerinin üzüntüsünü paylaştığını ve gösterilen tepkileri de desteklediklerini belirtmiştir. Ayrıca kişilerin güvenlik ve bireysel özgürlük gibi konulardaki sorunlarının bir an önce çözülmesi gerektiği, suçluların hangi kesimden ve kimlerden olursa olsun bir an önce bulunup cezalandırılmaları ve lekenin temizlenmesi gerektiği vurgulanmıştır (Vreme, 1933, s.1). Gazetenin aynı tarihli sayısında "Hacı Galibov'un Öldürülmesi" başlığı altında ise cinayet ve bölgenin durumu hakkında oldukça önemli bilgiler yer almaktadır. Polis teşkilatının hâlâ sustuğu, meydana gelen hadisenin bir çete organizasyonu olduğu, olayı incelemek için Polis kriminal bölümünün müdürü H. Manolov, kriminal uzmanı D. Kolarov'un ve kriminalde görevli polislerin Kırcaali'ye gittikleri belirtilmiştir. Bakan Girginov'un, katillere, onları cesaretlendirenlere ve faaliyette buldukları ortamlara karşı sıkı tedbirler almasının umulduğu dile getirilmiştir. Bölgede rütbeli ve rütbesiz bazı polislerin halka zulüm ettiği, halkın ileri gelenlerine de rahat vermedikleri bunlardan birinin de Galibov olduğu söylenmiştir. Gazeteye gelen bilgilere göre merkez polis teşkilatından tecrübeli polislerin gönderilmesi, yerel polis teşkilatının olayın üstünü örtme çabalarına bir yere kadar engel olacaktır. Ayrıca "Eğer polis bu nefret uyandırıcı cinayetle ilgili gerçeğe ulaşmaz ise biz teşkilatının tepesindeki isimle ilgili birçok yazı yazmak ve yorum yapmak zorunda kalacağız" cümlesiyle adeta polis teşkilatına gözdağı verilmiştir. Vreme gazetesi bu yazıda aşağıdaki ifadelerle doğrudan doğruya cinayetle ilgili Trakya Komitasını adres göstermiştir:

Cinayetle ilgili dünkü habere yönelik Trakya Organizasyonunun yönetimi bizi iftirayla suçladı, Biz bu bölgede polise sığınan ondan güç alan bir çetenin bulunduğunu yazdık, bu çetenin adı Trakya Organizasyonudur, buna "Trakya" da demek yanlıştır çünkü ülke sevgisiyle hiç alakası yok sadece cinayet işlemekle ilgileniyor (Vreme, 1933, s.1).

Son olarak gazetede Milletvekili Enyu Popov Tonkov'un ve Şehir Birlik Başkanı Kolev'in olayı şiddetle protesto eden ve taziyelerini bildiren telgrafları yer almıştır. Görüldüğü gibi Çiftçi Partisi'nin bir kolunun gayr-ı resmî yayın organı olan Vreme gazetesi kendi milletvekilleri Galibov'un cinayetini çok cesur bir biçimde ele almış hatta olayın faili olarak da Trakya Komitasını göstermiştir. Dikkat çeken noktalardan bir tanesi de bu komitanın bölgedeki yerel polis teşkilatından destek gördüğünün hatta himaye edildiğinin düşünülmesidir. Bu sebeple de olayın aydınlatılması için merkez polis teşkilatından uzmanlar gönderilmesinin önemine vurgu yapılmış ve yerel polis birimlerinin olayı örtbas etmeye çalışacaklarından endişe edildiği dile getirilmiştir.

Vreme Gazetesi'nin bu objektif tutumuna rağmen dönemin ulusal Bulgar basınının diğer temsilcileri gerçeklerden uzak bir şekilde hadiseyi ele almışlardır. Dönemin en yüksek tirajlı gazetelerinden Utro Gazetesi 24 Temmuz 1933 tarihli sayısında "Vekil Hacı Galibov Cinayeti" (Utro, 1933) başlığı ile okuyucularına bu olayı duyurmuştur. Cinayetin yeri ve zamanı hakkında aynı bilgiler verildikten sonra iki katilin mavzer tüfeği taşıdıkları, üzerlerinde

¹³ Vreme Gazetesi dönemin Bulgar siyasetinin önemli partilerinden Çiftçi Partisi'nin Vratça 1 fraksiyonunun gayr-ı resmî yayın organıdır.

palto, pantolon, kara kalpak, ayaklarında lastik ayakkabı bulunduğu belirtilmiştir. Katillerin suikasttan sonra Büyükdere istikametine kaçtıkları, istasyonda bulunan jandarmalar tarafından beş kilometre kovalandıkları fakat Kuşköy yönünde izlerini kaybettirdikleri zikredilmiştir. Haberi alan Kırcaali Valisi Kaikov bütün Kırcaali emniyet birimlerini teyakkuza geçirmiş ve kontroller sırasında Köprülü ve Yahali köyleri arasında, Türkiyeli, silahlı, iki Türk pasaportsuz olarak yakalanmıştır. Yazının devamında cinayetin siyasî olduğu ancak katillerin kimin adına çalıştığı belli olmadığı Hacı Galibov'un kendi soydaşları tarafından öldürüldüğüne inanıldığı, Galibov'un çok sevilen bir kişi olmakla birlikte düşmanlarının da bulunduğu ve bu düşmanları arasında Kemalistlerin¹⁴ de olduğu iddia edilmiştir. Görüldüğü gibi Utro gazetesi cinayeti Türkiye'ye ve Türklere mal etmeye çalışmıştır. Ancak yine aynı gazetenin iki gün sonraki sayısında ise cinayete ilgili önceki iddialarıyla çelişen başka bir haber yer almıştır. "Galibov'un Katili Yakalandı" (Utro, 1933) başlığı ile verilen yazıda, cinayeti Koşukavak ilçesi Horozlar köyü doğumlu ve Haskova'da bir otelde çalışan 22 yaşındaki Ali Veliev'in işlediği öne sürülmüştür. Habere göre Ali Veliev cinayeti itiraf etmiş, Galibov'un kendisine elli bin leva borcu olduğunu ve bu borcu ödemeyeceğini söylediği için Galibov'u öldürdüğünü açıklamıştır. Daha önce cinayete ilgili farklı bir algı yaratmaya çalışan Utro gazetesi bu sefer olayı basit bir alacak meselesi yüzünden işlenmiş adı bir vaka gibi sunmaya çalışmıştır. Yazının sonunda ayrıca İçişleri Bakanı Girginov'un beyanatı verilmiştir. Bakan buradaki açıklamasında bazı gazetelerde Galibov cinayetinde polisin de parmağı olduğu yönündeki haberler üzerine bunun bir iftira olduğunu, bu durumun hem kendisinin kişiliğine yönelik bir suçlama olduğunu hem de Bulgaristan'ın çıkarlarına zarar verdiğini, böyle bir bakış açısını şiddetle protesto ettiğini beyan etmiştir. Diğer cinayetlerden farklı olarak milletvekili olan Galibov'un cinayetiyle ilgili ulusal basında gerçekleri yansıtan haberlerin çıkması o zamanki Bulgar yönetimini rahatsız etmiş ve en yüksek tirajlı gazeteler vasıtasıyla olay farklı şekilde kapatılmaya çalışılmıştır. Utro gazetesini bu son haberi iki gün önceki kendi haberlerini de yalanlar niteliktedir.

Dönemin yüksek tirajlı gazetelerinden Dnevnik gazetesi de 23 Temmuz 1933 tarihli sayısında "Vekil Galibov Cinayeti" başlığıyla cinayet haberini vermiştir (Dnevnik, 1933, s. 2). Çiftçi Partisi milletvekili olan Horozlar köyü doğumlu 45 yaşındaki Hüseyin Hacı Galibov'un iki kişi tarafından pusu kurulmak suretiyle öldürüldüğü, katillerin kaçtığı, bölgeye cinayet masası müdürü H. Manolov ve müfettiş Danail Kolarov'un gönderildiği, hükümetin susmasına rağmen cinayetin siyasî olduğu, Kırcaali Valisi Lev Kaikov'un cinayete ilgili iki kişinin tutuklandığını açıkladığı gibi bilgilere yer verilmiştir. Bu haberin sonunda da Trakya Komitasının bazı basın organlarında olayla ilgili kendilerinin suçlanmasıyla ilgili yaptığı açıklama yayınlanmıştır. Bu açıklamada; Trakya organizasyonunun vatansever bir teşkilat olduğu, amaçlarının barış yoluyla Trakya'nın kurtarılmasını sağlamak ve önceliklerinin devlete ve halka hizmet etmek olduğu, Rahmetli Galibov'un Trakyalılarla arasının iyi olduğu, hiçbir zaman cinayet işlemedikleri ve işlemeyecekleri gibi inandırıcı olmayan bir savunma yapılmıştır. Basında çıkan ilk haberlerin tamamında cinayetin iki kişi tarafından pusu kurulmak suretiyle işlendiği ve cinayetin siyasî olduğu bilgileri verilirken, iki gün sonraki bir haberde

¹⁴ Özellikle Türkiye'de Cumhuriyetin ilanından sonra yapılan inkıpların Bulgaristan'daki Türklerinde benimsemesine Bulgar yönetimleri başlangıçta pek sıcak bakmamışlar bu durumu Türkleri ikiye bölmek için bir vasıta olarak kullanmışlardır. Bulgar hükümeti tarafından tavin edilen ve bir kaymakam tarafından idare edilen Sofya'daki Başmüftülüğün yayın organlarında Türkiye Cumhuriyeti aleyhinde yazıların yer almasını da sağlamışlardır. Böylece Bulgaristan'daki Müslüman Türk azınlığı Türkiye'deki Cumhuriyet rejimine karşı olanlar ve olmayanlar diğer bir tanımlamayla tutucular ve Kemalistler şeklinde ikiye bölünmüş birbirlerine düşmeleri sağlanmıştır. Özellikle Türkiye'de harf inkılabı olduktan sonra aynı dönemde Bulgaristan Türkleri de yeni alfabeğe geçmek istemiş buna izin vermekte nazlanan Bulgar yönetimleri daha sonra dönem dönem tekrar eski yazıya dönülmesine uğraşmıştır. Eski yazıya geçiş daha çok köylerde uygulanabilmiş, şehirlerde ve kasabalarda Latin harfleriyle eğitim devam etmiştir. Böylece bir ülkede yaşayan aynı milletin mensupları iki farklı alfabe ile yazıp okuması gibi örneği görülmemiş bir tezat yaşanmıştır. Bu nedenle Müslüman Türk azınlığı arasında bir ihtilaf vesilesi daha ortaya çıkarılmıştır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. (Nabi, 1936; Memişoğlu, 2002).

Galibov'un kendi köylüsü olan 22 yaşında bir Türk'ün, alacak verecek meselesinden cinayeti işlediği ve katilin tutuklandığı yönünde haber yapılması da Türkiye'nin Sofya elçiliğinin tahminlerini haklı çıkarır niteliktedir. Önceki cinayetlerde olduğu gibi bu cinayette de olay objektif bir şekilde araştırılmamış, Türkler arasında gerçekleşmiş basit bir mesele gibi gösterilmeye çalışılmıştır.

Sonuç

Türlere karşı gerçekleştirilen bu suikastların gerçek katilleri ve arkasındaki güçler ne o dönemde ne de daha sonra tam manasıyla ortaya çıkarılamamıştır. Herkes tarafından olayların failinin Trakya Komitası olduğu bilinmesine rağmen, o yıllarda komitanın devlet içerisindeki ve bölgedeki memurlar üzerindeki nüfuzu sebebiyle adli olarak ispatlanamamıştır. Suikastlar Türk azınlığının ve Türkiye Cumhuriyeti'nin verdiği tepkilere rağmen artarak devam etmiş, bu durumda, bölgedeki Türklerin can ve mal güvenliklerinin kalmadığı düşüncesiyle göç etmelerini arttıran bir sebep olmuştur. Genellikle gerçek katiller ve arkasındaki güçler değil toplumu yanıltmak amacıyla yine Türklerden bir takım kişiler zanlı olarak öne sürülmeye çalışılmıştır. Ortaya çıkan önemli sonuçlardan bir diğeri de gerçekleştirilen suikastlar ve yaşanan göçler sebebiyle Türk azınlığın kendilerine önderlik edebilecek aydın ve tahsilli kişilerden mahrum kalarak, geride kalanların asimilasyon politikalarına karşı daha savunmasız hale gelmeleridir.

Bulgaristan'daki Türk azınlığı, ne bu suikastların yaşandığı dönemde ne daha önce ve ne de daha sonra yaşanan her türlü haksızlık, zulüm, zorunlu göç ettirme ve asimilasyon politikalarına karşı hiçbir zaman silaha sarılmamış, kanun dışı yöntemlerle haklarını müdafaa etme yoluna girmemişlerdir. Mehmet Lütfü Bey'in yazısında olduğu gibi daima medeni yollardan haklarını korumaya ve kendilerine yapılan haksızlıklara hukuk dairesinde karşılık vermeye gayret etmişlerdir. Bulgaristan Türklerinin bu tutumu dünyadaki diğer azınlıklarla mukayese edildiğinde eşine az rastlanır örneklerdendir. Bu durumun sebebi Türklerin binlerce yıldır devam eden bir devlet geleneğine sahip olması, Türk Devletinin sınırları dışında azınlık olarak kalan Türklerin kendilerini azınlık gibi değil o toprakların eski sahipleri olarak görmeleri, Balkan Türkleri ve onun en büyük bölümü olan Bulgaristan Türkleri özelinde de Osmanlı Devleti gibi bir cihan devletinin mirasını taşımalarıdır.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi* (B.C.A.)

Gazeteler

Dnevnik. (1933). "Ubiystvoto na Deputata Galibov". Temmuz 23, s. 2.

Edirne Milli Gazete. (1930). Bulgaristan Türklerinin Feryadı; Mektepleri Kapatılıyor – Türkler Hayatlarından da Emin Değil – Nazarı Dikkati Celbederiz. Şubat 23, s. 2.

Edirne Postası. (1933). "Bulgaristan'da Bir Hadise Daha! Bir Türk Baskına Uğratılarak Öldürüldü. Mayıs 8, s. 1.

Mastanliyski Okrijen Vestnik. (1930). "Ubiystvoto na Djebiroglarskiya Kmet", Şubat 1, s. 8.

Utro. (1933). "Ubietsıt na Galibov Zaloven" Temmuz 6, s. 5.

Utro. (1933). "Ubiystvoto na Deputata Hadji Galibov" Temmuz 24, s. 1.

Vreme. (1933). "İzmiyte Petnoto" Temmuz 24, s. 1.

Vreme. (1933). "Ubiystvoto na Hadji Galibov" Temmuz 24, s. 1.

* Belge numaraları metin içerisinde dipnotlarda gösterilmiştir.

Mülakat

Durhan Hatipoğlu (17. Mart. 2017). Edirne.

İnceleme Eserler

- BAYRAKTAROVA, E. (2009). *Bulgaristan'daki Müslüman Azınlıkların Statüsü (1908-1919)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- BİÇAKLI, H. A. (2016). *Türkiye Bulgaristan İlişkileri (1878-2008)*. Ankara: İmge.
- BOLAT, B. (2013). 1932 "Kessarevo/ Kesarevo/ Kesenova Olayı/ Faciası/ Hadisesi". *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, XIII(26)*, ss.87-103.
- ÇANLI, M. (2011). "Bulgar Trakya Komitesi (1918-1934)". *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, XI(2)*, ss. 277-292.
- DANAİLOF, G. T. (1937). *Bulgaristan Nüfus İstatistiklerine Ait Tetkikler*. (İ. Darcan, Çev.) Ankara: Başvekâlet Matbaası.
- DEĞERLİ, E. S. (2006). *Mustafa Kemal Atatürk'ün Sofya Askerî Ataşeliğinin Türk Bulgar İlişkilerine Yansımaları (1913-1938)*. Ankara: ATASE.
- DELİORMAN, A. (2010). *Bulgaristan'da Türk Basını*. İstanbul: İBB Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı Kültür Müdürlüğü.
- DELİORMAN, N. (1955). *Razgrad Mezarlık Hadisesinde Çanlar Benim İçin Çaldı*. İstanbul: Türkiye Ticaret Matbaası.
- Glavna Direktsiya Na Statistkata. (1911). *Statistiçeski Godişnik Na Bulgarskoto Tsarstvo 1910 Godina Vtora, (1911), (Bulgar Çarlığı'nın Yıllık İstatistiği 1910 İkinci Yıl)*. Sofya: Dirjavna Peçatnitsa.
- HALAÇOĞLU, A. (1995). *Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri (1912-1913)*. Ankara: TTK.
- KÂMİL, İ. (1989). *Bulgaristan'daki Türklerin Hakları*. Ankara: YÖK.
- KAYICI, H. (2013). *Salnamelere Göre İdârî, Sosyal ve Ekonomik Yapısıyla Edirne Sancağı*. Edirne: Edirne Valiliği.
- LÜTFÜ, M. (1930, Şubat 2). "Son Cinayet Dolayısıyla". *Rodop Gazetesi*, s. 1.
- MCCARTHY, J. (1998). *Ölüm ve Sürgün*. (B. Umar, Çev.) İstanbul: İnkılâp.
- MEMİŞOĞLU, H. (2002). *Geçmişten Günümüze Bulgaristan'da Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- NABİ, Y. (1936). *Balkanlar ve Türklük*. Ankara: Ulus.
- ÖZEY, R. (2002). "Türk Yurdu Balkanların Coğrafyası" *Yeni Türkiye, Türkoloji ve Türk Tarihi Araştırmaları Özel Sayısı I (43)*, Ankara. ss. 226-243
- SOYSAL, İ. (1983). *Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları (1920-1945) (Cilt I)*. Ankara: TTK.
- ŞİMŞİR, B. (2012). *Bulgaristan Türkleri (3. b.)*. İstanbul: Bilgi.
- TURAN, Ö. (1998). *The Turkish Minority in Bulgaria (1878-1908)*. Ankara: TTK.
- UZUN, H. (2009). "Cumhuriyet Gençliğinin Misyonu Çerçevesinde 1933 Yılı Vagon-Li ve Razgrad Olayları". *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, 6(3)*, ss.57-81.
- YILDIRIM, B. (2015). "Bulgaristan'daki Müslüman Türk Azınlığa Yönelik Baskılar ve Göçler" (1934-1939). *Yeni Türkiye, Rumeli Balkanlar Özel Sayısı-IV(69)*, ss.4095-4102.

Ekler

Ek: 1 Feyzi Efendi Cinayeti İle İlgili Koşukavak Kazası Türklerinden Bir kişinin Türkiye'nin Filibe Konsolosluğu'na Gönderdiği Mektup*

Filibe Konsolosluğunun 25/4/933 tarih
tahrirati merbutudur .

S U R E T

Sancağımızda yeni ve herkesei acılara boğan bir vaka olmuştur . Koşukavak kazasının "Geran ada" nahiyesi Müdürü Hacı Hüseyin oğlu Feyzi efendi köyüne giderken 3-4 bilinmeyen kimse tarafından öldürülmüştür . Ölü Katıra bağlanarak salı verilmiştir . Bu suretle Feyzi efendinin vücudu perişan edilmiştir . Öldürenlerin Trakyalılar olduğunda kat'iyen şüphe yoktur Feyzi efendi ise gayet mert tabiatlı ve müdürü bulunduğu nahiye halkınca çok sevilen bir adamdır . Kendinin öldürülmesi le bütün sancak halkı pek fazla korkuya düşmüştür . Herkesin konuştuğu artık buralarda yaşamayacağız sözleridir . Kasaba içerisinde de geceleri bazı kimselerin önüne çıkılmakta kendilerine hakaret yapılmaktadır . Bir kaç gece evvel Hafız Emin adındaki ihtiyarın önüne çıkarak sakallarını çakmışlardır . Selâm ve saygılar .

M R.

030	10			24	626	19
-----	----	--	--	----	-----	----

Ek:2 Milletvekili Hüseyin GALİBOV'un Cinayeti İle İlgili Vreme Gazetesinde Çıkan

Haberler*

Гол. II. София, 24 юлий 1933 г. Бр. 528

Време

Всѣхдневен вестникъ за политика, стопанство и култура
ВИНАГИ СЪ НАРОДА
 РЕДАКЦИЯ И АДМИНИСТРАЦИЯ: ВРАБЧА 1.
 Редакторъ Асенъ Лешовъ Тел. 47-53

Измийте петното!

Вчера, покрѣвъ бѣлѣ денъ, е билъ застрѣлянъ нѣмъ зюгадъ земледѣлския народенъ избранникъ — депутата Галибовъ. Приседяничийски се кѣмъ възмущението и протеститѣ на възмутенитѣ му и озорни избиратели, на които почтенъ народенъ труженикъ е служилъ предано, кѣмъ не можемъ да не кѣмъ нѣмъ поусту са са отъ лекомислено, съ което нѣкои хора хвърлятъ петна върху управата и демократичната система на управлението.

Подлото убийство на Галибовъ, въ което имаме основани да търсимъ проява на несудна партизанска мѣстѣ, е петно върху демократията.

Демокрацията нѣма нужда отъ крѣпки разпрѣ, отъ полевни мѣстѣ на парабела.

Демокрацията — това е политика — кѣмъ Мисаринъ. Въ нея нѣма мѣсто оскѣна на аргумента на словото, на вѣрбата, на убеждението.

Кѣмъ съ нѣмъ смъртѣта на единъ скроменъ труженикъ на демократията, на народовластиемъ?

Дѣлѣ се налага на отговорнитѣ фактори — на стражницѣ на лѣкѣтата съкружѣне и граждански съветѣ да отговорятъ на този въпросъ чѣкъ по-скоро!

Винажитѣ, които да сѣкъ, отъ кѣмъ и да изхождатъ, трѣба да бѣжатъ издѣрени и най-строго наказани.

Петното трѣба да бѣлѣ измито!

Убийството на Хаджи Галибовъ

Поанната още мѣлѣкъ. Злодеянието е отъ партизански характеръ. Диверсията на мѣстѣта полиция. Убийството е стѣнѣтъ срещу депутатската неприкосновеностъ.

Кѣмъ съобщиме вчера, макаръ отъ д и р е к т о р а на полицията да не се съобщава нищо, убийството на народния представител Юсеинъ Хаджи Галибовъ е на партизански почва. Вчера за Кърджали заманиха началникъ на криминалния отделъ г. Н. Маноловъ, криминалния инспекторъ г. Д. Коларовъ и криминални агенти, за да разследватъ на самото мѣсто убийството.

Преступници били две лица, заподозрени нѣмъ убийци.

Обществото е възмущено отъ това дръско злодеяние. Убитъ е единъ членъ отъ парламента, изхождащъ отъ болѣшинство. Хаджи Галибовъ е полувидѣе въ чѣлия Кърджалиския край съ мѣсто на единъ чѣпѣнъ и смѣтъ борецъ. Неговото влияние между мѣстното население бѣше громадно. Това влияние причинѣе много чужди домошани.

Ние се надѣваме, че г-нъ м-ръ Гирниговъ ще вземе отъговоръ нѣмъ срещу убийцѣтъ, тѣхнитѣ вѣдѣновители и ерѣдитѣ, отъ които изхождатъ. Не е тайна, че малки и голѣми полицианъ упражняватъ ториятъ на нѣмъ мѣстното население, така и върху по-събуденитѣ неговин водчѣи, на кѣмъ бѣше Хаджи Галибовъ.

Съ изпащането на опитни полицианъ отъ Дир, на полицията нѣмъ се парализиратъ до нѣмъ бѣше отъ политикѣ, които споредъ, получѣни отъ нѣмъ сведения се мѣмъ да замѣгнѣли то

за срамно партизанско дѣло. Ако полицията не се добре по истинствение, щѣ е бѣдемъ приудени да изнесемъ маса факти, които компрометиратъ нѣмъ ордѣни на мѣрѣ на полицията, стѣнѣтъ доста високо въ неговата партия.

Б. Р. По поводъ вчерашното съобщение за убийството, въхващанѣтъ комитетъ на Тракийската организация е напечаталъ едно опровержение, съ което съвсемъ неоснователно ни обвинява въ клеветѣ. Ние писанѣмъ, че въ този край подъ покровителството на полицията вързува една шайка, наричаща се „тракийска“, кѣмъ съвсемъ недвусмислено поддържаеме съ кавѣнитѣ, че тя не може да се смѣтъ за Тракийската организация, която действително е една родолюбива организация, и която не сме имали да обвиняваме, че се занимава съ убийства.

По поводъ убийството на депутата Галибовъ получихме маса телеграми отъ които даваме мѣсто на следнитѣ протестни телеграми отъ Пловдивъ и К-Кавѣкъ.

„Убийството на депутата Галибовъ буди основателно подозрение. Дълбоко възмущени енергично протестираме. Настояваме немедленото залавяне физическитѣ и интелектуални убийци.

Пловдивска селска околъ дружба. Народни представители Елю Поповъ, Тонковъ“.

Вчера отивахъ за Кърджалишанѣ народенъ представителъ Юсеинъ х. Галибовъ е убитъ отъ засада. Високо протестираме за това посегателство и нѣмъ откриване и извѣстното наказание убийцѣтъ — председ. градската дружба Колевъ.

М-ръ Вергилий Димовъ на инспекция нѣмъ Софийско

Вчера, м-рътъ на благоустройството на г. Вергилий Димовъ, придруженъ отъ началника на Софийското окръжно трудово бюро г. Бадаровъ, заманихъ Софийско да инспектира трудовитѣ групи.

Министерски криза въ Римъ

Риме, 22 юлий (Стефанъ). — Министерствѣ на войната г. Гадзера подаде оставка. Кралятъ назначи г. Мусolini за министъръ на войната. Подсекретарѣтъ г-нъ Манарари е зѣмѣвѣтъ отъ генералъ Банстрони, началникъ на армейски корпусъ въ Верона.

Нови репресии въ Германия

За нападки срещу хитлеризма — смъртъ

Берлинъ, 21 юлий (Волфборъ). Приемникъ представителитѣ на печата пруска м-ръ председателитѣ г. Горингъ, заяви, че който опсега нападатъ нападѣ водѣството на национал-социалистическото дѣжжение ще изгуби въ най-кѣмъ време живота си. Министерска съветъ ще представи на кабинета на Рихта единъ законопроектъ предвиждащъ осждането на смъртъ отъ специални съдилища авторитѣ на нападки отъ есѣчни рѣлѣ, а също да накрѣвяване на държавна престижъ чрезъ разпространяването на съобщения за жестокости.

Изплащането на заплатитѣ

Срещата на м-ръ Стефановъ съ г. Вато. Майската и априлската заплати, Нови инструкции до Лондонъ. Очаква се благоприятно приключване на преговоритѣ съ портюрнитѣ

Юнци въ разговоръ съ журналиститѣ м-ръ Стефановъ заяви:

— Централното бюро на Демократическата партия днѣсъ заседава по рѣлѣния организационни въпроси. Особено важни рѣшѣния не взѣхмѣ.

— Имате срѣща съ г. Вато?

— Посети ме въ министерството въ връзка съ нѣкои чисто технически въпроси по смѣнитѣ на държавата съ Б. Н. Банка, по специално по въпросъ за гарантиранѣ срѣдствата за редовното изплащане на чиновническитѣ заплати.

Врѣотно въ понедѣлникъ ще дадемъ нареждане да започне изплащането на майската заплата въ София и априлската въ провинцията.

Днѣсъ ми се направи докладъ по сумитѣ, съ които разполага държавното съкровище.

— Имате ли сведения отъ Лондонъ за преговоритѣ съ портюрнитѣ?

— Получихме телеграма отъ г. Стояновъ, въз основа на която му протелеграфирахмѣ нови инструкции за водене на преговоритѣ. Предполагамъ, че последнитѣ ще бѣждатъ приключѣни въ понедѣлникъ (утре).

Завършващитѣ разговора м-ръ Стефановъ изказа надежда, че въ Лондонъ ще бѣждатъ уважени нашитѣ искания.

М-ръ Гичевъ за въпроситѣ на деня

Доставката на петролъ. Ревизиата на мини „Перникъ“. Земледѣлската бѣсна нѣмъ да помесе нѣмъкава зѣгубѣ. Контрола при извѣрѣне хранилѣ по горитѣ. Помаленѣ цената на хартията.

Мра на търговията г. Димъ Гичевъ засѣло съ семейството на хартията произведена у насъ. Прѣми се намаленѣ на всички качества хартия.

Въ връзка съ съобщението на нѣкои вестници, че доставката на петролъ отъ БЗБанка ще причини голѣми загуби на банката, м-ръ Гичевъ заяви:

— Всички писания, че Земледѣлската банка ще понесе загуби отъ доставянето на 6 мил. литри петролъ за земледѣлския машинъ сѣ неоснователни и невярни.

Банката нѣма да понесе никакви загуби при определенѣ отъ Министерския Съветъ цена. Не е истина, че Б. З. Банка купува петрола по 3.90 лв. кр., а щѣ го продава по 3.20 лв. Доставката щѣ стане отъ кооперация „Зорець“ по 1.85 лв. литрѣ. Пласирането щѣ се извърши отъ Союзъ на земледѣлскитѣ кооперации. Ако не бѣше намѣстѣта на Б. З. Банка, взрѣшващитѣ щѣща да купуватъ петрола съ 2 лв. по-снѣпо.

Кампанята срещу банката и извѣрѣнатѣ доставки се води отъ заинтересовани лица, които не подбиратъ срѣдства, за да уязватъ управата на банката и да постигнатъ свои търговски цели.

За ревизиата на мини „Перникъ“

м-ръ Гичевъ заяви, че на датата, която извършватъ ревизиата за 1931 г., щѣ бѣде възложено да ревизиратъ и дѣлата на минната управа преди 1932 г.

Привзрѣващитѣ разговора г. Гичевъ съобщѣ, че временно изпълнѣющитѣ длѣжността главенъ секретаръ на М-вото на търговията остава директоръ на Статистическата з. Проколъ Керановъ.

* Vreme, 24 Temmuz 1933, s. 1